

BÜTÜN DÜNYAYI İLGİLENDİREN SORUNLAR

Stuart CHASE

Termonükleer alışverişin doğuracağı korkunç problemleri hiçbir milletin yalnız başına çözemeyeceği herkesçe bilinmektedir. Böyle konularda anlaşmalar genel olmak zorundadır. Bu, tek bir güç tarafından yalnız başına çözümlenemeyecek başlıca problem değildir. Aşağıda size, aynı kategoriden, ortak ilgi çekecek problemlerin bir listesini vermeğe çalışacağım:

Problemlerden birkaçını en az bir diğer milletin işbirliğini veya onlara katılacak millet gruplarını gerektirmektedir; bazı problemlerin çözümü de, ancak bir evrensel örgütü gerektirmektedir.

Bazı sağlık sorunları, örneğin Çiçek hastalığı, böyle bir evrensel kuruluş tarafından çözümlenme yolundadır. Böylece, Birleşmiş Milletler bünyesindeki Dünya Sağlık Teşkilâtı, halen bütün dünyada bilinen ve Çiçek hastalığının çok daha öldürücü cinsi olan 16 vak'ayı son zamanlarda ortaya çıkarmıştır.

İsterseniz listemize, hemen her insan grubunu —hatta Yeni Gine'deki Taş Devri insanların dahi— etkileyen başlıca sorunlar ile başlayalım:

Silâhsızlanma ve Yasadışı Savaşlar

Silâhların sanayi devletleri tarafından ticari satışı sorunu daha da büyötmektedir. Bu surettir ki Birleşik Devletler hem İsrail'i, hem de onun can düşmanı olan Mısır'ı —Suriye dahil— silâhlarla donatmaktadır. Nükleer güç istasyonlarının türlü türlü herkese plutonium satışı demek böylece nükleer silâhların yapımına yol açmak demektir; tedhişçilerin elinde hele tam bir nükleer şantaj aleti olur.

Nüfus Patlaması

İşte size herkesin ilgisini çekecek bir başka eğri. Yüksek enerji bölgelerinde biraz alçalan, birçok düşük enerji bölgelerinde yükselen bir eğri. Tek bir ülkenin, kendi nüfusunun artışını kontrol etmesi pek işe yaramayacaktır, zira artık yeryüzü, bütün o uyduları, hava ulaşımı ve anında yapılabilen iletimleriyle, tek bir teknolojik kültür merkezi haline gelmiştir. Nüfus bazı bölgelerde besinden daha hızlı çoğalmakta ve kıtlık tehdidi Asya, Afrika ve Latin Amerika'ya yönelmiş gözökmektedir.

Okyanuslar ve Çok Yönlü Sorunlar

Okyanuslar, eğer yaşayabilir halde tutulabilirlerse, insanlığın en büyük ortak hazinesi gözökmektedir. Okyanus zeminlerindeki bütün o manganez, bakır ve diğer maden yumrularını düşünün bir kere! Sonra o sonu gelmeyen balıkçılığı, kıyılarından hemen açığta bulunan petrol havuzlarını, yeryüzü oksijenini sağlayan deniz yosunlarının işlevlerini! Yalnız bütün bu zenginliklere kimlerin sahip olabileceği konusunda bir ciddi soru belirmektedir. Kıt'alar içinde hapsolünmüş —örneğin İsviçre— ülkelerin de temel hakları var mı? Kuşkusuz vardır, fakat buna karar verecek olan kim?

Kirlilik açık denizleri bulandırmaktadır, aynı zamanda içdenizleri ve suları da. Erie Gölü ölmekte olan bir denizdir, keza Baltık ve Akdeniz. Tuna ve Ren nehirleri kirlenmiş sularını ülkeden ülkeye sürüklerken, Colorado'da artıklarını Meksiko Körfezine boşaltmaktadır.

Hava Kirliliği

Rüzgâr, canı nerde isterse orada eser, savrulur; hiçbir millet, hatta Rusya dahi, göklerini kapayamaz. Otomobillerden ve uçaklardan çıkan öldürücü gazlar, endüstrinin dumanları (örneğin Ren bölgesi dumanları İsveç'deki ormanları öldürmektedir) hep rüzgârla taşınmaktadır. Havadaki ozon tabakasını aerosol spray'ler tehdit ederken, Fransa ve Çin, nükleer silâhların sürekli olarak yaptıkları deneyleri ile insanlığın çoğalma hücrelerini aynı şekilde tehlikeye atmaktadır.

Arazinin Yokedilmesi

Dünya Gözlem Enstitüsü, dünya ormanlarının incelenmesini kapsayan bir çalışma yayınladı. Bu ormanlar bütün insanların üçte birinin ısınmak ve yemek pişirmek için gereksindiği enerjiyi sağlamakta ve nüfus artmaları bu insafsızca yoketmeği hızlandırmaktadır. Ağaçların devrilmesi erozyonu, erozyon da toprağın verimliliğini sürükleyip götürür. Eğer yerli halk tezek yakmağa yönelikse toprak daha da tükenmektedir. Ama eğer gazyağı kullanmağa kavrılarsa, o

zaman da Petrol İhraç Eden Ülkelerin "OPEC" merhametine sığınmış olurlar, bu da petrolede yukarı doğru bir diğer itiş demek olur. Bu arada, bir ülkedeki erozyon, o ülkenin yanbaşındaki bir diğer ülkede sulama ve elektrik gücü sağlayan depoların mil ile dolması demek olabilir. Ormanların yeniden kurulması için yapılan programlar hiçbir yere ulaşmamaktadır, çünkü aç sürümler ve ümitsiz halk fidanları ve genç ağaçları yok etmektedir.

Doğal Kaynakların Korunması

Mineraller, metaller, yenilenemiyen ham maddelerdir. Bazıları, örneğin, bakır, alüminyum, civa, kurşun, halihazırdaki tüketim hızına göre, 50 yıldan az ömre sahipler. Bunların tutumlu şekilde kullanılmasını kim kontrol edecek ve tükendiklerinde onların yerine geçecek maddeleri kim bulacak?

Diş Uzay

Bu tek bir ülkenin mülkiyetinde olamaz. Herhangi bir ülkenin Ay'ın kaynaklarında özel haklar iddia ettiğini farzedin, ne olacak? Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği her ikisi de, astronotların uydulara oturtulmalarında ve uzayda ortak bilimsel araştırmalar yürütmekteki müşterek projeleri ile bu işlerin ortaklaşa yürütülmesine çok güzel bir örnek veriyorlar.

Dünya Para Sistemi

Birkaç çeyrek yüzyıldan beri bu çok fazla güçlük çıkmadan işlem görebildi ve yabancı paralar, İngiliz Sterlini esas alınarak değiştirildi. Ama, II. Dünya Savaşından sonra Amerikan Doları onun yerini aldı. Mamafih şimdi, gerek Vietnam, gerekse diğer durumlar nedeniyle Doların kıymet kaybedişinden sonra tedavüldeki para için dünyada güvenilir bir temel kalmamıştır. Altın bu işler için yeniden diriltilemeyeceğine göre de, Özel Paraçekme Hakları bütün bunların yerini pek tutamamaktadır. Güvenilir bir değiş-tokuş aracı olmaksızın uluslararası ticaret nasıl yürütülebilir? Herhangi bir ülke tek başına bu işle nasıl başedebilir?

Hava Taşımı

Milletleri birbirine her zaman olduğundan daha fazla yakınlaştırmaktadır. Uçakların uçuşlarını sürdürmek demek, hava raporlarının, kontrol-kuleleri talimatlarının, acil durumlarda kurtarma işlemlerinin işbirliği ile yapılması demektir. Kim hangi araziye hangi alana inecektir? Ses duvarını aşan uçakların çıkardıkları korkunç

gürültüler için ne gibi ortak önlemlere ihtiyaç vardır ve bunlar kimin tarafından alınacaktır? Hava taşıma şeklindeki yüksek teknoloji yeryüzünün mesafelerini birçok açılardan ürktücü şekilde kısaltmıştır!

Dünya İletimi (Haberleşmesi)

Telgraf, telefon, radyo, televizyon derken şimdi bir de sayıları gittikçe artan uydularla haberleşme. Bu ağ milletleri birbirine çok daha fazla yakın kılmaktadır. Metrik sistem yayılmakta, keza UNESCO'nun bütün dünya için standard olarak hazırlattığı karayolları işaretleri, Geriye bütün dünyanın kullanacağı tek bir dil gereği kalıyor. Acaba bu dil Esperanto veya İngilizce gibi sentez kabilinden mi olacak?

Dünya Sağlık Kontrolü

Çiçek hastalığı konusunda kim birşeyler yapıyor? Evet, Kızılhaç, doğal felâketlerle ilgileniyor, fakat çok daha fazla şeyler yapılması özellikle tropikal hastalıklar alanında gerektir, çünkü bunlardan çoğu bir ülkenin tek başına üstesinden gelebileceği sorunlar olmaktan çok uzaktır. Amerika Birleşik Devletleri uyuzturucu ilâç salgınından çok çekmektedir, acaba dünyada haşhaş ekimini durdurabilir mi? Bunu kim etkileyebilir?

Çokuluslu Şirketler

Listemize silâhsızlanma ile başlamıştık, ki bunun tüm milletleri ilgilendiren bir sorun olduğunda herkes aynı fikirde. Gelin bir başkası ile, herhangi bir ülkenin kontrolunun ötesindeki çokuluslu kuruluşlar ile bitirelim. İsterseniz birkaçını sayalım: BP (British Petroleum), RDS (Royal Dutch Shell), IBM, ITT... ve diğerleri, hemen hemen yüzden fazla dev kuruluşlar. Bunlar dünya milli hasılasından gittikçe artan oranda payını almakta, fakat gerçek bir vatandaş bulunmamaktadır. Evrenimiz üstünde istedikleri yere kayacak serbest ayaklara sahipler.

Konu ile ilgili okuyucu burada verdiğimiz listeye, tek bir milletin uğraşısının dışında kalabilecek nitelikte sorunları ekleyebilir. Fakat verdiğimiz kadar da göstermiyor mu ki, bu yüksek teknoloji, termonükleer silâhlar, jet uçakları ve anında haberleşme çağında ya tek bir dünya olacaktır ya da hiç! Bu, hemen yarın değilse bile ondan sonraki süre içinde kaçınılmaz birşey.

SCIENCE DIGEST'den
Çeviren: Ruhsar KANSU